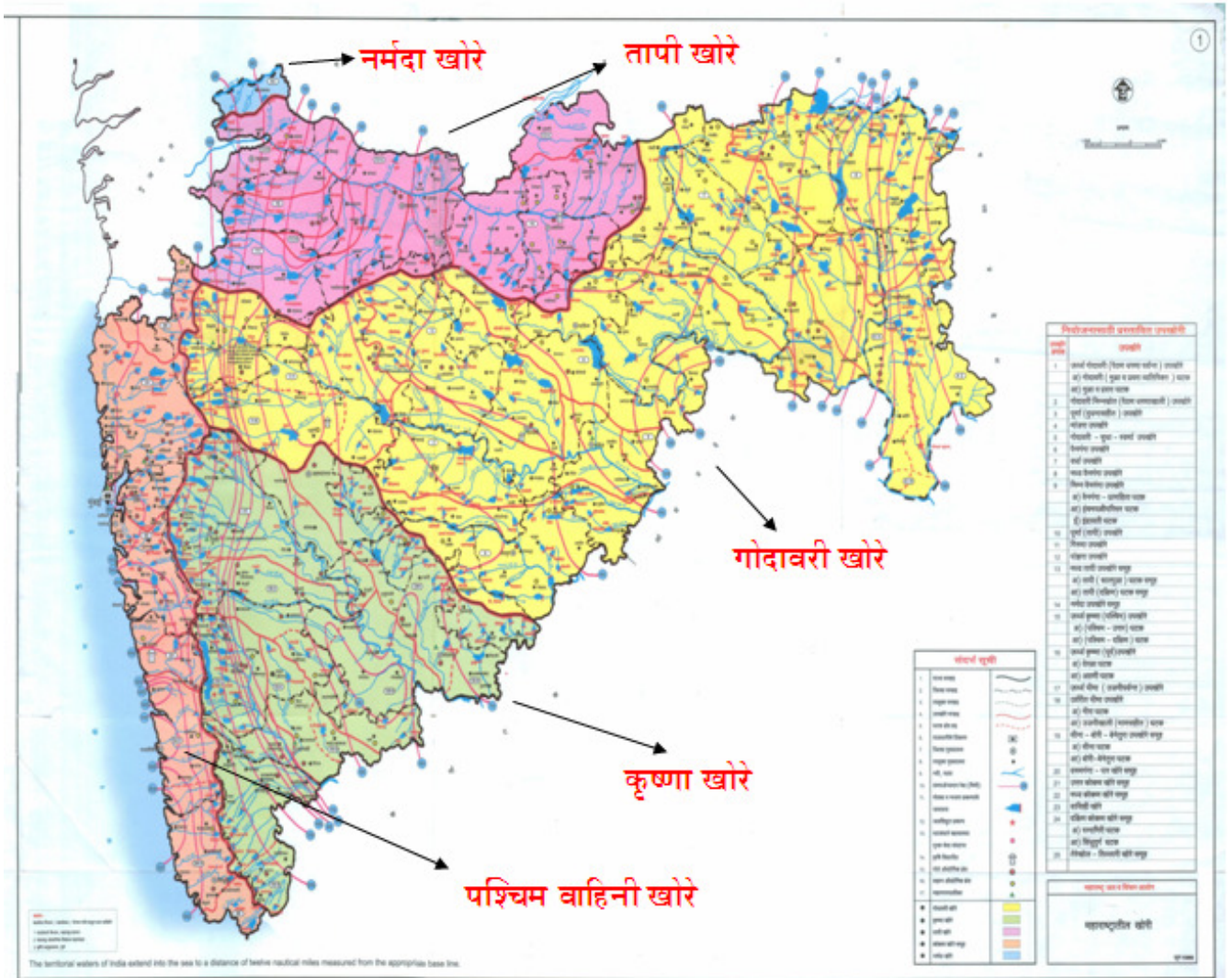

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग
राज्य जलसंपत्ती आराखडा
तापी खोरे (गिरणा उप खोरे)
खंड १

जुलै-२०१७

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	मुद्दा	पृष्ठ क्र.	
		पासून	पर्यंत
1	राज्य जलसंपत्ती आराखडा - पूर्वपिठीका		
2	गिरणा उप खोरे - एकत्रितपणे		
3	उपखोरेनिहाय जलसंपत्ती आराखडा		
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			

एकात्मिक जलसंपत्ती आराखडा

गिरणा खोरे - पूर्व पिठिका

1.0 प्रास्ताविक:

केंद्र शासनाने स्विकारलेली सन 2002 ची जलनिती व महाराष्ट्र शासनाने 2003 मध्ये स्विकारलेली जलनितीनुसार खोरेनिहाय जलसंपत्ती विकास व व्यवस्थापन आराखडा तयार करणे अपेक्षित आहे. सदर खोरेनिहाय जलसंपत्ती विकास आराखडा तयार करताना बहु-क्षेत्र व एकात्मिक पध्दतीचा वापर करणे अपेक्षित आहे. जल आराखडा तयार करताना "whole to part approach" करणे अपेक्षित आहे. महाराष्ट्र शासनाने सन 2005 मध्ये महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाचा कायदा संमत केला आहे. या कायद्यातील कलम 15(3) नुसार तयार केलेला जल आराखडा मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अध्यक्षतेखालील जलपरिषदेमध्ये ठेऊन मंजूर करून घेणे आवश्यक आहे. सदर मंजुरीनंतर हा जल आराखडा जलसंपत्तीचे सुयोग्य नियोजन, व्यवस्थापन व शाश्वत वापर होण्यासाठी नियमनासाठी जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाकडे पाठविण्यांत येईल. त्यानुसार पुढील कालावधीमध्ये जलसंपत्तीचे नियमन होईल. त्यानुसार पथदर्शक म्हणून गोदावरी खोऱ्याचा जलसंपत्ती आराखडा तयार करण्याचे निश्चित करण्यांत आले.त्या अनुषंगाने तापी खोऱ्याचा व त्या अंतर्गत गिरणा उपखोऱ्याचा जलआराखडा तयार करण्याचे नियोजन करण्यात आले.

2.0 राज्य आराखडा तयार करण्याची उद्दिष्ट्ये:

जलसंपत्तीचे शाश्वत नियोजन व व्यवस्थापन होण्यासाठी खोरेनिहाय एकात्मिक जल आराखडा तयार करण्याचे (गरजेचे) आहे. जल आराखडा तयार करतांना खालील उद्दिष्ट्ये ठेऊन आराखडा तयार करावयाचा आहे.

1. भूपृष्ठावरील पाणी व भूजल यांचा खोरेनिहाय दीर्घकालीन एकात्मिक विकासाचा आराखडा तयार करणे. जलसंपत्ती विकासाचा प्राधान्यक्रम ठरविणे व तसेच उपलब्ध आर्थिक साधन संपत्तीचा विचार करून अल्पकालीन कार्यक्रम ठरविणे.
2. पाण्याची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी वेगवेगळ्या उपाययोजना सुचविणे,
3. भूजल पुनर्भरण व जलसंधारण कामाचे नियोजन करणे.

3.0 गिरणा उप खोरे जल आराखडा

गिरणा उप खोरे हे महाराष्ट्रातील महत्वाचे खोरे असून महाराष्ट्राचा 3.31 टक्के भाग या खोऱ्यामध्ये येतो. या खोऱ्यामध्ये 57 पाणलोट क्षेत्र असून एकूण क्षेत्रफळ 10195 चौ. कि.मी. एवढे आहे. मध्य महाराष्ट्र जलनियंत्रण प्राधिकरण यांनी एप्रिल 2007 मध्ये एकात्मिक जल आराखडा तयार करणेसाठीचे तांत्रिक संहिता तयार केली. सदर तांत्रिक संहितेमध्ये खालिल बाबी अंतर्भूत आहेत.

1. सन 2030 मधील वेगवेगळ्या कारणासाठीची पाण्याची आवश्यकता (Sectorial requirement) व उपलब्ध भूपृष्ठावरील पाणी व भूजल यांचा विचार करून दिर्घकालीन जलआराखडा तयार करावा.
2. जलसंपत्ती विकास व व्यवस्थापनाचे प्राधान्यक्रम निश्चित करावेत.
3. आर्थिक उपलब्धता व अपेक्षित जलसंपत्ती विकास कामे यांचा कृती आराखडा तयार करावा.
4. जलसंधारण, साठवणूक व पाण्याची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी उपाय योजना निश्चित कराव्यात.

तांत्रिक संहितेतील मार्गदर्शानुसार जलआराखडा करताना वरील सर्व बाबींचा विचार करून सदर आराखडा 24 प्रकरणांमध्ये तयार करण्यात आला आहे.सदर उपखोऱ्यामध्ये नाशिक प्रादेशिक विभाग व ओरंगाबाद प्रादेशिक विभागामधील काही तालुक्याचा समावेश आहे.

4.0 जल आराखडा तयार करणेची कार्यपध्दती.

जल आराखडा तयार करणेसाठी विविध खात्याकडून माहिती संकलित करणे, माहितीचे वर्गीकरण व विश्लेषण करणे, विविध कारणांसाठी जलसंपत्तीची आवश्यकता निश्चित करून व त्याचे नियोजन करणे, जलसंपत्तीची गुणवत्ता राखण्यासाठी उपाययोजना करणे, भूजल पूर्णभरण व जलसंधारण आराखडा करणे, अनुषंगिक विकास कामांची आवश्यकता व त्याचे नियोजन करणे इत्यादी बाबीची मांडणी करणेसाठी बहू-विषयक संघ (Multi Disciplinary Team) कडून आराखडा तयार करणे आवश्यक होते. त्यानुसार उपलब्ध असलेल्या तांत्रिकअधिकारी वर्गामार्फत करण्याचे ठरले. या कामावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी गिरणा विभागात कक्ष स्थापन करण्यात आला.कृषी, भूजल, जलसंधारण या विभागांची मदत घेण्यात येवून संबंधीत प्रकरणे त्या खात्याकडून प्राप्त करून घेण्यात आली.

5.0 जल आराखडा तयार करणेचे टप्पे.

जल आराखडा अचूक व्हावा व वेळोवेळी सदर आराखड्याची तपासणी व्हावी यासाठी हे काम पाच टप्प्यामध्ये करण्यात आले.

5.1. प्रारंभिक अहवाल तयार करणे (Inception Report)

सदर अहवालात कामाचा अवाका, माहितीची उपलब्धता कोणत्या खात्याकडून होईल. माहिती प्राप्त झाल्यानंतर त्याचे विश्लेषण करून निष्कर्ष काढणे इत्यादी बाबी अंतर्भूत आहेत.

5.2. प्रकल्प ओळख (Project Identification)

भूजल व भूपृष्ठावरील पाणी उपलब्धता करणे, प्रकल्पाची यादी तयार करणे व भविष्यकालीन प्रकल्पाची शक्यता तपासणे हा भाग अंतर्भूत आहे.

5.3. अंतरिम अहवाल (Intrim Report)

उपरोक्त गोळा केलेल्या व विश्लेषणाचे आधारे जलआराखडा प्रकरण निहाय तयार करणे अपेक्षित आहे.

5.4. प्रारूप अंतिम अहवाल (Draft Final Report)

अंतरिम अहवालावरती वाढीव माहितीचे आधारे अभ्यास व विश्लेषण करून हा अहवाल तयार करणे अपेक्षित आहे.

5.5. अंतिम अहवाल (Final Report)

प्रारूप अहवालावरती, शासन, पाणी वापर करणारे उपभोक्ते इत्यादी कडून प्राप्त सुचनांचा विचार करून त्याचा अंतर्भाव करणे अपेक्षित आहे.

वरील अहवाल कार्यकारी संचालक यांचे अध्यक्षतेखालील संयुक्त नियोजन, कार्यान्वयन व पुनर्विलोकन समिती (Joint Planning Implimentation and Review Committe) तर्फे विचारार्थ ठेवून अंतिम करण्यात आले.

जल आराखडे अंतिम करतांना विविध विभागांकडून गोळा केलेल्या माहितीचे दृढीकरण करण्यात आले. भूपृष्ठ जलसंपत्तीचा येवा जलसंपत्ती विज्ञान केंद्र, नाशिक यांच्याकडून दृढीकरण करून घेण्यांत आला. भूजल अभ्यास भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे यांच्याकडून तपासून घेण्यात आला आहे. सन 2030 ची विविध कारणांसाठीची जलसंपत्तीची आवश्यकता संबंधित विभागाकडून दृढीकरण करून घेण्यात आली आहे. यासाठी विभागीय आयुक्त यांचे स्तरावर बैठका घेऊन पाठपुरावा करण्यात आला.

5.6 प्रत्येक उपखोऱ्याचा जल आराखड्या अंतिम मसुदा अहवाल अंतिम केल्यानंतर उपखोरेनिहाय त्या-त्या उपखोऱ्याच्या क्षेत्रात उपभोक्ता गटाशी सल्लामसलत करण्यात येणार आहे.उपभोक्ता गटांनी उपस्थित केलेल्या मुद्दांबाबत परामर्श घेवून उपखोऱ्याचे अंतीम जल आराखडा अहवालामध्ये आवश्यक सुधारणा करून अंतिम जल आराखडा तयार करण्यात येईल. उपखोरे निहाय उपभोक्ता गटाशी केलेल्या सल्लामसलतीचा तपशिल परिशिष्ट 1.1 मध्ये देण्यात येईल.

6.0 जल आराखडा तयार करताना वापरलेली गृहीतके :

- 1) **लोकसंख्या** : उपखोऱ्यातील 2030 ची लोकसंख्या निश्चित करतांना लोकसंख्या ही 2011 च्या जनगणनेच्या आधारे असावी. पुढील 2011 ते 2030 पर्यंत लोकसंख्या वाढ ही 2001 ते 2011 मधील लोकसंख्या वाढीच्या दरानुसार परिगणणा करुन 2030 ची लोकसंख्या काढण्यात आली.
- 2) **पशुधन** : पशुधनाची 2030 च्या संख्येची परिगणणा ही 2008 च्या गणनेनुसार 2011 ची संख्या काढून त्याच प्रकारे पुढील वाढ विचारात घेवून 2030 सालची संख्या काढली.
- 3) **भूजल** : गोदावरी खोऱ्याच्या आराखड्यामध्ये GEC 97- 2007-08 प्रमाणे भूजल उपलब्धी समाविष्ट केलेली आहे. परंतू जलसंपत्ती ताळेबंदामध्ये भूजल उपलब्धी GEC 97- 2011 प्रमाणे 70 टक्के घेण्यात आले. तसेच उपलब्ध भूजल वापरासाठी विहीरींची संख्या 0.015 दलघमी प्रती विहिर असे गृहीत धरून निश्चित केली.
- 4) **कृषी** : दर हेक्टरी उत्पन्न काढताना अभिकरणानी पुरस्कार प्राप्त शेतकऱ्यांनी काढलेल्या प्रति हेक्टरी उत्पन्नाचे आधारावर घेतलेले आहे. त्यामुळे प्रति हेक्टर उत्पादकता जास्तीची दिसून येत आहे.
(अ) अभिकरणांनी अपारंपारिक पिके (Non-traditional irrigation crop) म्हणून कापूस, मका इत्यादी पिके दर्शविले आहे. त्या ठिकाणी अपारंपारिक शब्दाऐवजी संरक्षित सिंचनाची (crops under protective irrigation) आवश्यकता असलेली पिके म्हणून नमुद केले.
(ब) पीक उत्पादकता ही कृषी हवामानानुसार बदलते. यासंबंधी महाराष्ट्र सिंचन आयोग 1999 याचा संदर्भ देवून त्या-त्या उपखोऱ्याची पिक उत्पादकता दर्शविली आहे.
(क) शिक्षण, प्रशिक्षण, रिसर्च या संस्थांचा फायदा उपखोऱ्याच्या आजूबाजूच्या उपखोऱ्यांनाही उपयोगी पडतील.
(ड) साखर कारखान्यांची संख्या दर्शविली आहे, ती साखर आयुक्तांकडून प्रमाणित करण्यात आलेली आहे..
- 5) **भूपृष्ठावरील पाणी** : उपखोऱ्यामधील घरगुती पाणी वापर 100 टक्के, औद्योगिक वापर 100 टक्के व लागवडीलायक क्षेत्रामध्ये 100 टक्के सिंचन (किमान 2 पिकांसाठी सिंचन) केल्यानंतर पाणी उपलब्धता शिल्लक राहत असेल तर उपखोऱेबाबत हस्तांतरणाबाबत विचार केला आहे. विपूल व अतिविपूल खोरे असेल तरच त्या उपखोऱ्याची गरज भागल्यानंतरच इतर तुटीच्या खोऱ्यात निर्यात दाखविण्यात आले आहे.
- 6) **पर्जन्यमान यंत्रे** : जलशिवार प्रकल्पांतर्गत प्रत्येक गावाचा जल ताळेबंद करणे आवश्यक आहे. त्यामुळे प्रत्येक गावाचा जलताळेबंद करणेसाठी एका गावात एक असे गृहीत धरून पुढील 2030 पर्यंत भविष्यकालीन आवश्यकता म्हणून संख्या काढली आहे.
- 7) **बाष्पीभवन यंत्रे** : सध्याच्या बाष्पीभवन अभ्यासावरून सर्वसाधारणपणे बाष्पीभवनाच्या दरामध्ये प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये फारसा फरक संभवत नाही. बाष्पीभवन यंत्रे एका पाणलोट क्षेत्रास एक धरून भविष्यकालीन संख्या काढली आहे. ही यंत्रे शक्यतो त्या पाणलोटामधील मध्यम व मोठ्या प्रकल्पाच्या ठिकाणी बसविण्यात येतील.
- 8) **पाणलोट क्षेत्र विकास** :
(अ) हे प्रकरण फार महत्वाचे आहे. ह्या प्रकरणामध्ये आजपर्यंत विकसीत झालेले पाणलोट आणि अविकसीत पाणलोट संख्या असावी व सविस्तर कार्यक्रम अहवालामध्ये अंतर्भूत करण्यात आला आहे.
(ब) यात सर्व समावेश असलेले बांधकाम उदा. पाझर तलाव, चेक डॅम्स, नाला बांध, सीसीटी, डीसीटी इत्यादी संख्या एकूण पूर्ण झालेले, चालू असलेले व भविष्यकालीन गरज याचा अंतर्भाव आहे.
(क) जलयुक्त शिवार हे अभियान चालणार आहे.
- 9) **पाण्याचा ताळेबंद** :
(1) सरासरी पर्जन्यमानानुसार येणारे एकूण पाणी त्यापैकी जमिनीत मुरणारे पाणी, बाष्पीभवनाद्वारे जाणारे पाणी, भूपृष्ठावरून वाहणारे पाणी यांचा हिशोब मांडावा.
(2) प्रथम पाणी वापराचे तपशिलानुसार उदा. घरगुती पाणीपुरवठा, शेतीसाठी व औद्योगिक पाणी (Sectorial allocation) नुसार याची विभागणी दर्शविण्यात आली आहे.
(3) ताळेबंद झाल्यानंतर प्रकरण 11 मधील पुर्ण झालेले प्रकल्प, बांधकामाधीन प्रकल्प याचा आढावा घेवून लवादानुसार पाणी शिल्लक असेल तर प्रवर्गानुसार भविष्यकालीन प्रवर्गनिहाय वाटणी (Sectorial allocation) दाखविण्यात आला आहे.

(4) विपूल / अतिविपूल उपखोऱ्यांत सूक्ष्म सिंचन पध्दतीची तातडीने अंमलबजावणीची गरज नाही. तथापि, अतितुटीचे / तुटीचे व सर्वसाधारण उपखोऱ्याची प्राधान्यता वेगळी आहे. सुक्ष्म सिंचनाबाबत खालील प्रमाणे मार्गदर्शक तत्त्वे अवलंबण्यात आली आहेत.

1. अतितुटीचे, तुटीचे व सर्वसाधारण उपखोऱे :

- पीकरचना - या उपखोऱ्यांची पीकरचना तपासली असता बारमाही पिकांवरील क्षेत्र सद्यस्थितीत असलेल्या क्षेत्रापेक्षा कमी दाखविले आहे. सद्यस्थितीत चालू असलेले कृषी उद्योगांसाठी झालेल्या गुंतवणुकीचा विचार करता हे क्षेत्र कमी करणे योग्य होणार नाही. बारमाही पीकाचे किमान आज असलेले क्षेत्र प्रस्तावित केले आहे.
- बारमाही तसेच फळझाडाखालील क्षेत्र हे 100 टक्के आधुनिक सिंचन पध्दतीने.
- दुहंगामी पिकासाठीचे क्षेत्र हे 80 टक्के आधुनिक सिंचन पध्दतीने.
- रब्बी हंगामी पिकासाठी चे क्षेत्र हे 50 टक्के आधुनिक सिंचन पध्दतीने.

2. विपूलतेचे व अतिविपूलतेचे उपखोऱे :

- या उपखोऱ्याच्या पाण्याची उपलब्धता चांगली असल्याने सूक्ष्म सिंचनाकडे लगेच वळण्याची आवश्यकता वाटत नाही. तथापि उत्पन्नवाढीसाठी व गुणवत्तेसाठी कांही प्रमाण सुक्ष्म सिंचन वापरणे योग्य राहिल.
- बारमाही तसेच फळझाडाखालील क्षेत्र हे 80 टक्के
- ऊस व इतर बारमाही 25टक्के.
- दुहंगामी पिकासाठीचे क्षेत्र हे 25टक्के आधुनिक सिंचन पध्दतीने.

वरील मार्गदर्शक तत्त्वाचा अवलंब करून उपखोऱ्याची अंतीम क्षमता काढावी.

खंड -1 मध्ये उपखोऱेनिहाय खालील बाबींचा अंतर्भाव करण्यात आला आहे.

- 1) उपखोऱ्याची सर्वसाधारण माहिती- उपनद्या, भूगर्भ, जमिनीची प्रतवारी,
- 2) जलसंपत्ती विकास आराखडा,
- 3) जलव्यवस्थापन आराखडा,
- 4) आपत्ती व्यवस्थापन आराखडा - पूरनियंत्रण,
- 5) जल गुणनियंत्रण आराखडा,
- 6) भूजल आराखडा,
- 7) जललेखा - भूपृष्ठ, भूजल
- 8) भविष्यकालीन नियोजनासाठीची मार्गदर्शक तत्त्वे.

खंड-2 मध्ये 1 ते 7 तक्ते सादर करण्यात येत आहेत त्याचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

तक्ता 1 :- पूर्ण व बांधकामाधीन 2000 हे. पेक्षा जास्त सिंचनक्षमतेचे प्रकल्प .

तक्ता 2 :- प्रस्तावित मोठे व मध्यम प्रकल्प.

तक्ता 3 :- नदी पात्रातून होणारा पाणी वापर.

तक्ता 4 :- पूर्ण व बांधकामाधीन ल. पा. प्रकल्प
(सिंचन क्षमता 2000 हे. पेक्षा कमी)

तक्ता 5 :- प्रस्तावित भविष्यकालिन ल.पा. प्रकल्प
(सिंचन क्षमता 2000 हे. पेक्षा कमी)

तक्ता 6 :- पूर्ण व बांधकामाधीन आंतरउपखोऱे / खोऱे वळण योजना तपशील

तक्ता 7 :- प्रस्तावित आंतरखोऱे वळण योजना तपशील

:- गोषवारा

सादर केलेल्या सदर गिरणा- उपखोऱे जल आराखडयास जलपरिषदेची मान्यता मिळावी ही विनंती.

00000

परिशिष्ठ 1.1 उपभोक्ता गटाबरोबर चर्चा

अ.क्र.	उपखोरे	चर्चीले/उपस्थित केले गेलेले मुद्दे	अभिप्राय	स्थळ
1	2	3	4	5
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				

गिरणा उपखोरे - एकत्रितपणे

1.0 प्रस्तावना:

गिरणा उपखोरे हे महाराष्ट्रातील महत्वाचे उपखोरे असून महाराष्ट्राचा 3.31% भाग या उपखो-यामध्ये येतो.या उपखो-यामध्ये मराठवाड्यातील औरंगाबाद जिल्ह्यातील कन्नड,सोयगांव,वैजापूर व उत्तर महाराष्ट्रातील नाशिक मधील कळवण,मालेगांव,नांदगांव,सटाणा (बागलान) व जळगांव जिल्ह्यातील चाळीसगांव,भडगांव, पाचोरा,एरंडोल,जळगांव या तालुक्यांचा समावेश आहे.या उपखो-यामध्ये 57 पाणलोट क्षेत्र असून क्षेत्रफळ 10195 चौ.कि.मी.एवढे आहे.लागवडी योग्य क्षेत्र 731 हजार हेक्टर एवढे आहे.

प्रादेशिक विभाग	जिल्हे (तालुके)
1 उत्तर महाराष्ट्र प्रदेश	जि.नाशिक-(कळवण,मालेगांव,नांदगांव,सटाणा,सुरगाना,चांदवड,देवळा) जि.जळगांव-(चाळीसगांव,भडगांव,पाचोरा,एरंडोल,धरणगांव)
2 मराठवाडा	जि.औरंगाबाद (वैजापूर,कन्नड,सोयगांव,सिल्लोड)

2.0 उपनद्या:

हे उपखोरे गिरणा,आराम,पुनद,पांझण,मोसम,मन्याड,तितूर,अंजनी,हिवरा,बहुळा या नद्यांनी बनले आहे.

3.0 भू शास्त्रीय रचना :

गिरणा उपखोऱ्यातील बहुतेक उपखोऱ्यांत दक्षिणी बेसॉल्ट काताळच्या लाव्हा प्रवाहाने 95% प्रमाणात व्यापलेले आहेत. तसेच, 5% अॅल्युवियमचे प्रमाण आहे.

4.0 जमिनीचा पोत व सुयोग्य पिके :

या उपखोऱ्यातील भौगोलिक क्षेत्राच्या 72 टक्के क्षेत्र शेतीसाठी योग्य आहे. या खोऱ्यातील बहुतांश जमीनी भारी ते मध्यम पोताच्या आहेत. या जमीनीवर प्रामुख्याने कापूस, सोयाबीन, ज्वारी,बाजरी, गहू, तूर, हरभरा, ऊस,लिंबू, मोसंबी, केळी, द्राक्षे व भाजीपाला ही पीके घेण्यात येतात.

5.0 जलसंपत्ती विकास आराखडा :

या भागातील पावसाचे प्रमाण 515 ते 1045 मि.मी. एवढे आहे. सरासरी 673 मि.मी.एवढे आहे.

भूपृष्ठावरील पाणी उपलब्धता खालीलप्रमाणे आहे.

1. 75% विश्वासाहताप्रमाणे --- 1190.95 द.ल.घ.मी.
2. लवादाप्रमाणे (मंजूर) --- 766.08 द.ल.घ.मी.(27.051 अघफू/TMC)

3. गिरणा नदीखोरे विभाग नाशिक यांचेकडून

प्राप्त तापी खोरे बृहत आराखडा-2012 नुसार (मंजूर) -- 859.673 द.ल.घ.मी.

पूर्ण व बांधकामाधीन प्रकल्प नियोजित चलसाठा 1025.15 दलघमी एवढा असून त्यानुसार पूर्ण व बांधकामाधीन प्रकल्पावरील नियोजित पाणी वापर 807.461 दलघमी एवढा आहे.सद्यस्थितीमध्ये या उपखो-यामध्ये उपलब्धतेपेक्षा जास्त पाणी वापर दिसून येत आहे.तसेच जलसंपत्तीचा तुटवडा पाहता नारपार व मांजरपाडा या प्रकल्पातून पाणी उर्ध्व गिरणा उपखो-यामध्ये वळविणे आवश्यक आहे.

6.0 जलव्यवस्थापन आराखडा :

उपखोऱ्यात उपलब्ध असलेल्या लागवडीलायक क्षेत्राच्या घनमीटर प्रतिहेक्टर पाण्यावरून उपखोऱ्याची वर्गवारी खालीलप्रमाणे करण्यात आली आहे. उपखोऱ्यात उपलब्ध पाण्यामध्ये भूपृष्ठावरील सरासरी विश्वासाहतेचे पाणी + नक्त भूजलाच्या 70 टक्के भूजल यांचा समावेश होतो.त्यानुसार 1729.29 सरासरी विश्वासाहतेचे पाणी+ नक्त भूजलाच्या 70% म्हणजेच $1154 \times 0.70 = 807.80 = 2537.09$ दलघमी ($2537.09 \times 10^6 / 7,31,000$ हे.) प्रमाणे 3470.71 घमी/ हे.पाणी उपलब्ध आहे.त्यानुसार सदर खोरे 3000-8000 घमी / हे. म्हणजे सर्वसाधारण या वर्गात मोडते.

अ. क्र	वर्गीकरण(पाण्याची उपलब्धता घमी / प्रती हेक्टर)	उपखोरे संख्या	उपखोरे	भौगोलिक क्षेत्र (ल.हे.)	टक्केवारी
1	सर्वसाधारण (३०००-८०००)	1	गिरणा	10.19	3.39%
	एकूण	1		10.19	3.39 टक्के

सिंचन क्षेत्रातील पाणी वापराची कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी शेतक-यांच्या सहभागातून सिंचन व्यवस्थापनाची कार्यपध्दती प्रभावी ठरली आहे.गिरणा उपखो-यातील प्रकल्पावर पाणी वापर संस्था स्थापन करणे व त्यांना कार्यक्षेत्र हस्तांतरण करणे ही प्रक्रिया फार मंदगतिने चालु आहे. त्यामुळे या क्षेत्रात नजीकच्या भविष्यात खुप मोठी प्रगती करणे गरजेचे आहे.लाभधारकांच्या पाणीवापर संस्था स्थापन करुन त्यांना घनमापन पध्दतीने पाणी पुरवठा केल्यास पाणी वापराच्या कार्यक्षमतेत लक्षणीय वाढ होईल व त्यायोगे भविष्यातील वाढत्या पाणी मागणीचा सामना करणे शक्य होईल.

गिरणा उपखो-यामध्ये लवादाप्रमाणे उपलब्ध पाण्यापेक्षा (766.08 दलघमी) सध्याचा पाणी वापर जास्त आहे. (809.771 दलघमी) तो 43.691 दलघमी जास्त आहे.तथापि,खो-यातील 75% विश्वासाहतेनुसार पाणी उपलब्धता 1190.95 दलघमी इतकी आहे.त्यानुसार 72.099 दलघमी इतके पाणी शिल्लक दिसते.सन 2030 करिता लवादा प्रमाणे उपलब्ध पाणी 766.08 व भविष्यकालीन वळण योजना नारपार (549) व मांजरपाडा (17.98) असे एकूण 566.98 दलघमी पाणी उपलब्ध झाल्यास एकूण पाणी 1755.66 एवढे राहिल.खो-यातून निर्यात होणारे पाणी 91.97 दलघमी आहे.भविष्यकालीन प्रकल्पातील पाणी वापर गृहित धरुन होणारा एकूण पाणीवापर 1697.720 एवढा अपेक्षित आहे.

त्यानुसार शिल्लक राहणारे पाणी 57.94 दलघमी इतके असेल.सुक्ष्म सिंचन पध्दतीचा अवलंब केल्यास पाणी बचत होवून अधिकच्या क्षेत्रास सिंचनाचा लाभ देणे शक्य होईल.

सद्यस्थितीत खो-यामध्ये फारच कमी क्षेत्रावर सुक्ष्म सिंचन पध्दतीचा वापर केला जात आहे.सुक्ष्म सिंचन पध्दतीने सिंचित होणारे क्षेत्रात जास्तीत जास्त वाढ होणे अपेक्षित आहे.

गिरणा उपखोरेमध्ये एकूण २ मोठे, 7 मध्यम व 77 लघु प्रकल्प असे एकूण 86 प्रकल्प पूर्ण झालेले असून त्याचे लागवडीयोग्य क्षेत्र 1.83 लक्ष हेक्टर आहे.प्रत्यक्ष भिजणारे क्षेत्र 1.31 लक्ष हे. व निर्मित सिंचन क्षमता 1.34 लक्ष हेक्टर इतकी आहे.बांधकामाधीन १ मोठे, ४ मध्यम व 38 लघु प्रकल्प असे एकूण 43 प्रकल्प आहेत.

या प्रकल्पांचे लागवडीलायक क्षेत्र 0.60 लक्ष हेक्टर आहे.प्रत्यक्ष भिजणारे क्षेत्र 0.45 लक्ष हेक्टर व निर्मित सिंचन क्षमता 0.46 लक्ष हेक्टर इतकी आहे.भविष्यकालीन प्रकल्पांचा एकूण संख्या 2 असून प्रकल्पनिहाय मोठे-0, मध्यम-0, लघु प्रकल्प-2 आहेत, त्याचे लागवडीलायक क्षेत्र 0.04 लक्ष हेक्टर , प्रत्यक्ष भिजणारे क्षेत्र 0.032 लक्ष हे. इतके प्रस्तावित आहे.

उपखो-यातील पूर्ण व बांधकामाधीन प्रकल्पांची संख्या 129 इतकी असून लागवडीलायक क्षेत्र 2.43 लक्ष हेक्टर एवढे आहे.प्रत्यक्ष भिजणारे क्षेत्र 1.76 लक्ष हेक्टर व निर्मित सिंचन क्षमता 1.80 लक्ष हेक्टर आहे.

भविष्यकालीन प्रकल्प पूर्ण झाल्यानंतर गिरणा खो-यातील प्रकल्पांची एकूण संख्या 131 एवढी होणार असून त्याचे लागवडीलायक क्षेत्र 2.47 लक्ष हे. आहे.प्रत्यक्ष भिजणारे 1.792 क्षेत्र निर्मित सिंचन क्षमता 1.84 लक्ष हे. इतकी होणे अपेक्षित आहे.

खो-याचे एकूण लागवडीलायक क्षेत्र 7.31 लक्ष हे. विचारात घेता सिंचनाखालील येणारे 1.84 लक्ष हे. क्षेत्राची टक्केवारी 25.17% इतकी येते.सदर क्षेत्रात वाढ करावयाची असल्यास खो-यामध्ये सुक्ष्म सिंचनाचा वापर वाढल्यास क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात वाढ होवू शकेल.

7.0 आपत्ती व्यवस्थापन :

गिरणा उपखोऱ्यातील 79 गावे पूरप्रवण आहेत.या सर्व गांवाचे सर्वेक्षण होऊन मदत व पूर्नवसन विभागाने पूरप्रवण भागासाठी कायमस्वरुपी आराखडा आखणे आवश्यक आहे. तसेच आपतकालीन व्यवस्थापन कायदानुसार अपेक्षित पूर व आपत्तीस तोंड देण्यासाठी आराखडा व तयारी ठेवली पाहिजे.

नदीपात्रातील होणारी अतिक्रमणे टाळण्यासाठी संबंधीत महानगर पालिका, नगरपालिका व ग्रामपंचायत या स्थानिक स्वराज्य संस्थानी शासनाचे दि. 21.01.1989 च्या निर्णयानुसार जलसंपत्ती विभागाच्या मदतीने पूररेषेची आखणी करुन दर 5 वर्षानी पूर्ननियोजन करणे गरजेचे आहे. तसेच पूरप्रवण गांवामध्ये धोक्याची सुचना देण्याची व्यवस्था करणे गरजेचे आहे.

8.0 जलगुणवत्ता संनियंत्रण आराखडा :

गिरणा उपखोऱ्यात प्रदुषित नद्यांची लांबी निरंक किमी आहे.

केंद्रीय जलप्रदूषण मंडळ महाराष्ट्र जल प्रदुषण मंडळ व जलसंपदा विभागामार्फत 04 ठिकाणी भूपृष्ठावरील पाणी गुणवत्ता तपासली जाते. गुणवत्ता तपासणी करण्याची ठिकाणे टप्याटप्याने वाढविण्याचे नियोजन करावे. बिगर सिंचन सांडपाण्यावर प्रक्रिया करुन जलप्रदूषण नियंत्रण करता येईल. यासाठी केंद्रीय भूजल प्राधिकरण व महाराष्ट्र प्रदूषण मंडळामार्फत जल गुणवत्ता नियंत्रणाचा आराखडा स्वतंत्रपणे तयार करावा व त्याची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करावी. गिरणा खोऱ्यातील 7 मोठे शहरांच्या नगरपालिकेमार्फत सांडपाणी प्रक्रिया करुन ते पुनर्वापरासाठी उपलब्ध करणे गरजेचे आहे.

9.0 भूजल आराखडा :

गिरणा खोऱ्यातील 70 टक्के भूभाग भूजल संवर्धनयोग्य आहे.अग्निजन्य खडकामध्ये मांजरा प्रकारचा खडकाचा थर आहे. त्यामुळे भूजल विकासास विहिरी व विधन विहिरी व्दारे चांगला वाव आहे.

GEC (97) - 2011 च्या अहवालानुसार खोऱ्याची वार्षिक पूर्नभरण क्षमता 1154 दलघमी इतकी आहे. वार्षिक पूर्नभरणाच्या 70टक्के इतका म्हणजेच 807.80 दलघमी भूजल वापर करणे प्रस्तावित आहे. त्यामुळे 807.80 दलघमी इतके भूजल वापरता येते. या तुलनेत सध्या 812 दलघमी पाणी वापर होत असून तो 4.20 दलघमी ने जास्तीचा आहे.

या खोऱ्यामध्ये 57 पाणलोट क्षेत्रे असून त्यापैकी अतिविकसीत 04,अर्धविकसित 13 व सुरक्षित 40. एवढी आहे.

आतापर्यंत 53269 हे. क्षेत्रावर पाणलोट विकासाची कामे झाली असून अजून 96849 हे. क्षेत्रावर पाणलोट विकासाची कामे करणे गरजेचे आहे.

खोऱ्याच्या लाभक्षेत्र अंदाजे 30044 विहिरी व लाभक्षेत्राबाहेरील 88825 एवढ्या विहिरी व विधन विहिरी आहेत.खोऱ्यामध्ये नवीन विहिरी घेण्यास वाव नाही.लाभक्षेत्रात कालवा व विहिरी व्दारे एकात्मिक पाणी वापरास प्रोत्साहन देणे आवश्यक आहे.

भूजलाव्दारे सध्या 2,37,738 हे.एवढे सिंचन होत आहे. खोऱ्यात सदर क्षेत्र सन 2030 पर्यंत भुजल पाणी वापरासाठी उपलब्ध होणार नसल्याने क्षेत्रात वाढ होणे अपेक्षित नाही.

10. जललेखा :

भूपृष्ठावरील व भूजलाद्वारे उपलब्ध पाणी व प्रवर्ग निहाय गरजा यांचा लेखाजोखा पुढीलप्रमाणे आहे.

भूपृष्ठीय पाणी:		सन 2015	सन 2030
(अ)	उपलब्ध पाणी:		
1)	पाणी उपलब्धता	766.08	766.08
2)	पुनर्वापर	54.88	72.69
3)	पुनर्उद्भव	58.60	78.84
4)	आयात	363.04	930.024
5)	निर्यात	-91.97	-91.97
	एकूण पाण्याची उपलब्धी	1150.63	1755.66
(ब)	पाण्याच्या गरजा:		
1)	घरगुती	46.46	59.19
2)	औद्योगिक	0.072	9.60
3)	शेतीसाठी	1032.0	1648.93
	एकूण पाणीवापर:	1078.53	1717.72
(क)	शिल्लक पाणी:	72.098	57.94
भूजल पाणी:		सन 2015	सन 2030
(अ)	उपलब्ध पाणी		
1)	नक्त उपलब्ध पाणी	1154	1154
2)	वापरण्यास उपलब्ध पाणी 70टक्के	807.80	807.80
(ब)	वापर:		
1)	घरगुती	89.44	114.01
2)	औद्योगिक	---	---
3)	शेतीसाठी	722.56	693.79
	एकूण वापर:	812.00	807.80
	शिल्लक पाणी:	(-) 4.20	0.00